

УДК 340.134.047 (477):67.08

АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

Мар'яна Федунь

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів 79000, тел. (032) 239-41-99,
e-mail: ohinok.maryana@gmail.com*

Проаналізовано застосування термінів, які позначають приведення у відповідність законодавства України до норм права ЄС. З'ясовано послідовність адаптації законодавства у сфері поводження з відходами та надано деякі пропозиції щодо удосконалення законодавства України у сфері поводження з відходами.

Ключові слова: адаптація, відходи, Європейський Союз, поводження з відходами.

Невід'ємною складовою загального інтеграційного процесу є світова та європейська правова інтеграція, що передбачає поступове зближення і гармонізацію національних правових систем. Україна після проголошення незалежності шукає власне місце у європейських інтеграційних процесах. Головним напрямом зовнішньої політики України та її стратегічним курсом визнано вступ до Європейського Союзу (ЄС). Тому ключовим елементом успішної євроінтеграції України є адаптація українського законодавства, тобто досягнення певного рівня узгодженості українського законодавства із сучасною європейською правовою системою або приведення у відповідність законодавства України до стандартів права ЄС [1]. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу полягає в поетапному ухваленні та впровадженні законів і підзаконних нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням права Європейського Союзу, також унесенні відповідних змін у чинні правові акти України.

Проблемі адаптації законодавства України до права ЄС присвячено багато наукових публікацій. Зокрема, в цьому напрямку можна виділити праці М. Микієвича, В. Мотиля, О. Головка-Гавришевої, В. Муравйова, Н. Малишевої, та ін. Проте саме адаптації законодавства у сфері поводження з відходами приділено незначну увагу. Серед таких заслуговують на увагу дослідження В. Мішенка та Г. Виговської.

Серед науковців є різні думки щодо застосування термінів, які позначають приведення у відповідність законодавства України до норм права ЄС. Це, зокрема, «адаптація», «гармонізація», «апроксимація», «конвергенція» тощо. Вважаємо, що визначення термінології є важливим, адже вироблення сталої системи юридичних

понять є не лише результатом наукового дослідження, а й необхідною умовою, одним із пріоритетних напрямів правового реформування. Саме така система дасть змогу забезпечити зближення законодавства, а також правильно застосовувати правові норми.

Зокрема, на думку Н. Железняка, йдеться не про адаптацію національного законодавства до законодавства ЄС, а про наближення, гармонізацію національного законодавства із законодавством ЄС [2]. Низка українських науковців досліджували це питання, застосовували термін «гармонізація» як узагальнювальний. З огляду на те, що ще Угода про співробітництво України з ЄС (УПС) оперувала різними термінами на позначення процесу гармонізації, таких як «зближення» (ст. 51, 76), «адаптація» (ст. 53, 77), «наближення» (ст. 60), «встановлення еквівалентних норм» (ст. 67), [3] інші вчені вважають, що терміни адаптація та гармонізація використовують у законодавстві як синоніми [4]. Капіца Ю. дійшов висновку, що для визначення передбаченої в УПС уніфікації законодавства України та ЄС потрібно використовувати термін «наближення». Проте дослідник зазначає, що в праві ЄС вживають терміни «наближення» та «гармонізація». «Наближення» нормативно-правової бази передбачає досягнення того чи іншого рівня відповідності. «Гармонізація», однак, може означати й досягнення певної ідентичності норм права держав-членів Євросоюзу через прийняття регламентів ЄС і визначення цілей, єдиних для держав-членів, через прийняття директив організації [5, С. 19].

Поняття гармонізації законодавства визначено також у Словнику термінів і понять із міжнародного та європейського права, який видав Інститут законодавства Верховної Ради України, як приведення законодавства держав-членів і країн-не-членів у відповідність до вимог Європейського Союзу на підставі правових актів організації. Цей процес може відбуватися у формі адаптації законодавства, імплементації положень, стандартизації норм тощо [6], проте, з іншого боку, План дій «Україна – Європейський Союз» чітко засвідчує необхідність саме гармонізації права [7].

Отже, термін «гармонізація» використовують у європейському праві для позначення процесу зближення законодавств держав-членів, коли узгоджуються спільні підходи, концепції розвитку національного законодавства, виробляються спільні для застосування правові норми. Це швидше взаємний процес між державами-членами, який відбувається на рівні Європейського Союзу, використовуючи як засіб первинне та вторинне право ЄС [8]. Саме, термін «гармонізація», як стверджує В. Муравйов, найадекватніше характеризує мету цього процесу – узгодити національні норми в такий спосіб, щоби в обох випадках вони створювали однакові правові умови для діяльності суб'єктів господарювання в межах внутрішнього ринку [9].

Проте в Угоді про асоціацію, як і в інших міжнародних угодах ЄС, не міститься визначення поняття «гармонізація», хоча у ній приділено особливу увагу гармонізації не тільки чинного, а й майбутнього законодавства України з правом ЄС. В угоді лише

містяться традиційні для права Євросоюзу терміни, як-от «зближення», «законодавче зближення», «гармонізація», «адаптація», «визнання міжнародних принципів і стандартів», «взаємне визнання правил», «транспозиція» тощо [10]. Як і в разі з установчими договорами ЄС, на думку В. Муравйова, це може означати, що в Угоді йдеться про різні способи реалізації того самого процесу, головною метою якого є створення однакових правових умов для суб'єктів співробітництва України та ЄС [9].

Наявність розбіжностей у правильному застосуванні термінології серед учених-юристів є об'єктивним явищем і, як вважає Н. Малишева, спричинена тим, що ані в міжнародно-правовій теорії, ані в сучасній правотворчій практиці досі не приділяли належної уваги теорії гармонізації законодавства, з'ясуванню базових понять і підходів до дослідження цього явища, хоча прикладні аспекти гармонізації законодавства є одними з найактуальніших і широко досліджуваних у зарубіжній правовій теорії, особливо в сучасному праві ЄС [11].

У вітчизняній юридичній науці та практиці також часто використовують поняття «апроксимація» та «конвергенція» [12]. Процес конвергенції передбачає, що основні принципи і властивості однієї правової системи відтворюються або інтегруються в іншу правову систему. Враховують особливості цієї іншої правової системи, а також необов'язковість ухвалювати абсолютно тотожні положення і норми [13]. Наголосимо, що в Угоді про асоціацію трапляється саме термін «конвергенція», що свідчить про інтеграцію нашої країни у правовий простір ЄС.

Конвергенція дещо відрізняється від процесу, відомого як «апроксимація», який означає впровадження джерел *acquis communautaire* ЄС так, щоб країна могла показати повне і всеохоплювальне дотримання всіх правових зобов'язань, закріплених у праві ЄС. Апроксимацію здійснюють держави-члени ЄС та держави, що є кандидатами на членство у ЄС. Апроксимація в контексті вступу є унікальним зобов'язанням повністю адаптувати національні закони та підзаконні нормативно-правові акти і процедури відповідно до права ЄС для введення в дію всієї системи права ЄС, що міститься у джерелах *acquis communautaire*. Не виконавши це зобов'язання, держава не може набути членства у ЄС. Головною метою процесу апроксимації є повна інтеграція усіх вимог права ЄС у національну правову систему так, щоб країна була підготовлена і здатна виконати усі зобов'язання держави-члена ЄС [13]. Оскільки ціллю апроксимації є членство, і її використовують у розширенні ЄС, вважаємо, що цей термін не можна застосовувати щодо України, тому що вона ще не оголошена кандидатом на членство в ЄС.

Конвергенція більше передбачає зближення двох правових систем, ніж досягнення повної відповідності, як це зумовлює апроксимація. Це поступовий процес узгодження правового поля держави, систем управління та заходів щодо виконання з основними вимогами права ЄС. Вона припускає, що країна може мати власні національні пріоритети, виклики та підходи до ресурсів і законодавства. Тому конвергенція надає певну гнучкість зобов'язанням країни щодо встановлення цілей

та термінів транспозиції і впровадження. Зазначений термін застосовує В. Лозо у монографії «Правові основи екологічної стратегії Європейського Союзу» [12].

Проте не завжди можна погодитися з такими твердженнями, оскільки, як засвідчує практика діяльності європейських інтеграційних об'єднань, незважаючи на застосування різних термінів у праві Євросоюзу та в угодах ЄС із третіми країнами, в цих документах йдеться про той самий процес гармонізації національного законодавства відповідно до приписів права спільноти.

В інших офіційних документах також часто використовують термін «адаптація». У Загальнодержавній програмі адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженій законом України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV, зазначено, що адаптація полягає у приведенні законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність до *acquis communautaire* [14].

Відповідно до положень Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, адаптація полягає у зближенні законодавства України із сучасною європейською системою права. Вона передбачає реформування правової системи України та її поступове узгодження з європейськими стандартами [15].

З цього приводу академік Ю. Шемшученко зазначає: «Під адаптацією розуміють систему односторонніх заходів, що вживаються державами, які мають намір вступити до ЄС, з метою приведення своїх законодавчих систем та адміністративної практики у відповідність із обов'язковим мінімумом законодавства ЄС» [16].

Питання правильності застосування терміна щодо процесу, який триває в Україні, неодноразово розглядали і в Центрі європейського і порівняльного права при Міністерстві юстиції України. Його експерти дійшли висновку, що «в процесі досягнення принципової адекватності законодавства України до законодавства Європейського Союзу варто вживати термін «адаптація», оскільки він має ширше значення, ніж гармонізація, і, що найголовніше, охоплює процес гармонізації» [17]. Отже, аналізуючи розвиток зарубіжної та вітчизняної правової думки, ми вважаємо, що найбільш вдалим буде використання терміна «адаптація» для цього процесу з огляду також і на те, що Україна не є державою-членом Європейського Союзу, не бере участі в нормотворчих процесах на рівні ЄС, і процес наближення її законодавства до законодавства ЄС має більше односторонній характер.

Екологічна політика України стосовно адаптації законодавства щодо відходів формується як складова правової реформи та спрямована на забезпечення обов'язкового врахування вимог законодавства ЄС, створення відповідних умов для інституційного, фінансового, науково-освітнього процесу адаптації, підготовки кваліфікованих спеціалістів у цій сфері.

Сьогодні адаптація законодавства України до законодавства ЄС відбувається відповідно до положень Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. № 1629-IV [14] (далі – Загальнодержавна програма).

Загальнодержавна програма охоплює основні аспекти процесу адаптації законодавства, зокрема: етапи імплементації та цілі першого етапу реалізації програми (2004–2007 роки, 14 січня 2009 р. Законом України № 852-VI «Про внесення зміни до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» продовжено до кінця терміну дії УПС); послідовність процесу адаптації; інституційний механізм, а також – повноваження Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України [18].

Загальнодержавна програма поєднує елементи стратегії і залишається робочим документом. Вона визначає стратегічну мету процесу адаптації законодавства України – відповідність вимогам III-го Копенгагенського та Мадридського критеріїв, а також визначає загальний механізм процесу адаптації [18].

Адаптація законодавства у сфері поводження з відходами – складний процес, тому важливе чітке його планування. На нашу думку, можна виділити таку послідовність здійснення адаптації законодавства у сфері поводження з відходами:

- визначення актів *acquis communautaire*¹, що регулюють правовідносини у такій сфері;
- переклад визначених актів європейського законодавства щодо поводження з відходами українською мовою;
- комплексний порівняльний аналіз нормативно-правових актів щодо відходів і поводження з ними;
- розроблення рекомендацій стосовно адаптації законодавства України з *acquis communautaire*;
- визначення переліку законопроектних робіт у цій сфері;
- підготовка проектів законів та інших нормативно-правових актів, включених до переліку законопроектних робіт у зазначеній сфері, та їхнє ухвалення;
- моніторинг виконання та контроль законодавчих механізмів.

Для забезпечення взаємодії органів державної влади та недержавних інституцій під час виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, розробки пропозицій щодо розвитку співробітництва з Європейським Союзом у сфері адаптації законодавства України до законодавства ЄС, а також забезпечення формування єдиних підходів до провадження діяльності з адаптації законодавства України до законодавства ЄС було створено Координаційну Раду з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Із 6-го засідання, яке відбулося 9 березня 2010 р. з метою забезпечення систематизації, послідовності та плановості роботи у сфері адаптації,

¹ *Acquis communautaire* в дослівному перекладі з французької – „надбання Співтовариства”. Цей термін відображає особливості правової природи Європейського Союзу і фактично є правовою системою Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними).

вона схвалила Прогресивний план адаптації законодавства України до законодавства ЄС, який був доповнений у 2012 р. [19] (далі – Прогресивний план). Відповідно до цього плану, упродовж п'яти років після набуття чинності Угодою про асоціацію між Україною та ЄС передбачено підготовку проектів нормативно-правових актів щодо внесення змін до деяких нормативно-правових актів, зокрема, Закону України «Про відходи» від 5 березня 1998 р. № 187/98 (щодо впровадження п'ятиступеневої ієрархії пріоритетів у вирішенні питань поводження з відходами) та підготовку нормативно-правового акта щодо створення та ведення відповідних публічних реєстрів усіх суб'єктів підприємницької діяльності у сфері поводження з відходами (перевізників, операторів утилізації та видалення, їхніх дилерів і посередників у галузі поводження з відходами) [19]. Проте з метою адаптації з Директивою 2008/98/ЄС у законодавство України про відходи потрібно внести суттєві зміни. Це особливо стосується застосування термінів і понять. Зокрема, немає визначення «повторне використання», «підготовка до повторного використання», «біовідходи», «відпрацьоване мастило», «роздільне збирання», «запобігання утворенню» та ін.). Потрібно доповнити та змінити термінологію, визначену в законодавстві України, зокрема, з питань, що стосуються окремих видів відходів та операцій поводження з ними, а також критеріїв визначення небезпечних відходів і їхньої класифікації. Важливо закріпити норму, яка би стосувалась вжиття заходів перед тим, як речовина, матеріал або продукт стане відходами, що зменшать кількість відходів, з охопленням тих, що утворені після переробки продуктів. Упровадження принципу безвідходних чи маловідходних технологій¹ теж стало б важливим напрямом у вирішенні проблем поводження з відходами на шляху адаптації до законодавства ЄС.

Загалом можна стверджувати, що в Україні, хоча і виконують певні дії щодо наближення законодавства до вимог ЄС, проте цей процес, на нашу думку, дуже повільний. Крім того, європейське законодавство періодично змінюється та вдосконалюється, тому Україні треба якнайшвидше докласти значних зусиль для імплементації європейських стандартів щодо поводження з відходами у національне законодавство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мотиль В. Адаптація українського законодавства до екологічних стандартів Європейського Союзу / В. Мотиль // Європейське екологічне право: матеріали V міжнародної наукової-практичної конференції (в рамках проекту: «Тристороння співпраця між містами Львів, Вроцлав та Дрезден для передачі знань і ноу-хау в галузі екології»). – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – С. 58–61.

¹ Під маловідходними виробництвами розуміють таке виробництво, внаслідок практичної діяльності якого вплив на навколишнє середовище не перевищує рівня, дозволеного санітарно-гігієнічними та екологічними нормативами, при цьому за технічними та економічними показниками таке виробництво передбачає витрати малої частини сировини та матеріалів у відходи.

2. Железняк Н. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу / Н. Железняк. // Право України. – № 11. – 2004. – С. 140–142.
3. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Ратифіковано Законом № 237/94-ВР (237/94-ВР) від 10.11.94 [Рабинович М. Гармонізація законодавства України и ЕС: теоретический аспект / М. Рабинович [Капіца Ю. Наближення законодавства України до законодавства ЄС відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво між Європейським Союзом та Україною / Ю. Капіца // Український правовий часопис. – К., 1999. – Вип. 5. – С. 18–25.
4. Законотворчість. Словник термінів і понять з міжнародного та європейського права. – К., 2005. – 160 с.
5. План дій «Україна – Європейський Союз» від 12 лютого 2005 р. [Микієвич М.М. Європейське право навколишнього середовища./ М. М. Микієвич Н. І. Андрусевич Т.О. Будякова – Львів : БФ «Екоправо – Львів», 2004. – С. 228.
6. Муравйов В. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / В. Муравйов, Н. Мушак // Віче. – 2013 – № 8 [Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Малишева Н. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом / Н. Малишева. – К., 1998.
7. Лозо В. И. Правовые основы экологической стратегии Европейского Союза. (Концепция, программное обеспечение, систематизация и комментарий действующего законодательства ЕС) / В. И. Лозо. – Х. : Право, 2008. – 368 с.
8. Огляд стану гармонізації законодавства України з вимогами права ЄС та Базовий план гармонізації законодавства України з правом ЄС (ДОВКІЛЛЯ). – К., 2011 [Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004. – № 29, ст. 367). – [Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента України від 27.09.2011 р. № 929/2011 [Екологічне право України: Академічний курс: підручник. – 2-ге вид. / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : ТОВ «Юридична думка», 2008. – 720 с.
9. [Урядовий портал. Адаптація законодавства. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : – http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=223287610&cat_id=223281453&ctime=1250084429452
10. Прогресивний план адаптації законодавства України до законодавства ЄС, схвалений 2012 року [Микієвич М. М. Інституційне право Європейського Союзу у сфері зовнішньої політики та безпеки: монографія / М. М. Микієвич; М-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів: 2005. – 416 с.

Стаття надійшла до редколегії: 16 грудня.2014.

Прийнята до друку: 20 грудня 2014 р.

APPROXIMATION OF THE UKRAINIAN LEGISLATION OF THE EU STANDARDS IN THE FIELD OF THE WASTE MANAGEMENT

Maryana Fedun

*Lviv Ivan Franko National University
1 Universitetska Str., 79000 Lviv, Ukraine, phone: 0322 2964355
e-mail: ohinok.maryana@gmail.com*

The approximation of Ukrainian legislation to the EU legislation means adoption and implementation of laws and legal acts of Ukraine, elaborated on the basis of the European Union standards, and making appropriate amendments to existing legal acts of Ukraine. Issues concerning the correctness of this process that goes on in Ukraine are considered among scientists, lawyers in a variety of modes. This article examines the usage of the relevant terminology denoting aligning legislation of Ukraine to EU law with the particular attention to the field of the waste management. It provides the necessary links between the adoption of the EU-standard approximated legislation on the waste management for the Ukrainian realities and provides some suggestions for the improvement of the relevant legislative basis already existing in Ukraine in the field of waste management. F.e. it is stated that in order to adapt the Ukrainian waste law regulations to the provisions of the Directive 2008/98 / EC the significant changes need to be introduced. This applies especially to the use of terms and concepts, which are lacking the Ukrainian legislative acts on the waste and waste management. In particular, there Ukrainian legislation lacks some definition, such as «reuse», «preparation for reuse», «bio-waste», «waste oil», «separate collection», «education for prevention», and other key concepts which are embedded into the European legal standards . It is necessary to amend and change the terminology defined in the Ukrainian legislative acts, including issues relating to certain types of operations and waste handling, and the criteria for the definition of hazardous wastes and their classification. It is important to consolidate the rules which would regulate the issues connected with reduction of waste, including those created after processing products.

Generally we can conclude that in Ukraine certain actions are already regulated and sometimes the Ukrainian regulation on the waste management is EU-conform, however this process is, in our opinion, very slow.

It needs also to be stressed that the EU law on waste management changes periodically and improves. As examples are to be mentioned the Proposal for the Directive 2014/0201, which replaces Directive 2008/98/EC on waste and Directive 1999/31/ EC on the landfill of waste, as well as four other directives. These constant changes and improvements on the EU level can lead to slowing-down the adaptation process and create problems in the implementation certain provisions of EU Directives in Ukraine.

Thus, the policy of Ukraine concerning approximation of its legislation on waste and waste management has to form an integral part of legal reforms and with an aim to provide mandatory consideration of the EU legal standards in this area, creating the necessary conditions for institutional, financial, scientific and educational process of the adaptation, training of qualified specialists in the area of the EU Environmental law issues.

Key words: adaptation, waste, the EU waste management.

АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УКРАЇНИ К СТАНДАРТАМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗА В СФЕРІ ОБРАЩЕННЯ С ОТХОДАМИ

Мар'яна Федунь

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
ул. Університетська, 1, 79000 г. Львів, Україна, тел.: 0322 2964355
e-mail: ohinok.maryana@gmail.com*

Адаптація законодавства України к законодавству Європейського Союзу заключається в поетапному прийнятті і впровадженні законів і підзаконних нормативно-правових актів України, розроблених з урахування права Європейського Союзу, також в внесенні відповідних змін у діючі правові акти України. Питання правильності застосування терміна стосовно процесу, який проходить в Україні, неодноразово розглядалося серед учених-юристів і зустрічається в різних нормативних актах. В статті аналізується застосування термінів, позначаючих приведення в відповідність законодавства України з нормами права ЄС. Виділяється послідовність здійснення адаптації законодавства в сфері обробки з відходами і надаються деякі пропозиції удосконалення законодавства України в сфері обробки з відходами. В частині, з метою адаптації Директиві 2008/98 / ЄС в Закон України об обробці з відходами потрібно внести суттєві зміни. Це особливо стосується застосування термінів і понять. В частині, відсутні визначення «повторне використання», «підготовка к повторному використанню», «біоотходи», «оброблене масло», «роздільний збір», «предотвращення образования», і інші. Необхідно доповнити і змінити термінологію, визначену в законодавстві України, в частині по питанням, стосуючимся окремих видів відходів і операцій обробки з ними, а також критерії визначення небезпечних відходів і їх класифікації. Важливо закріпити норму, яка б торкнулася впровадження заходів перед тим, як речовина, матеріал або продукт стане відходами, зменшити кількість відходів, включаючи те, що утворено після обробки продуктів.

В цілому можна утверджувати, що в Україні, хоча і виконуються певні дії по наближенню законодавства к вимогам ЄС, однак цей процес, по нашому мненню, дуже повільний. Крім цього, європейське законодавство періодично змінюється і удосконалюється, наприклад, є пропозиція Директиви 2014/0201, яка замінює Директиву 2008/98 / ЄС об обробці з відходами і Директива № 1999/31 / ЄС о захороненні відходів, а також ще чотирьох інших директив.

Це може привести к затриманню процесу адаптації, а також створити проблеми на шляху впровадження деяких положень Директиви ЄС. Тому Україні потрібно швидше прикласти значительні зусилля для імплементації європейських стандартів обробки з відходами в національне законодавство.

Ітак, політика України по адаптації законодавства об обробці з відходами формується як складова правової реформи і направлена на забезпечення обов'язкового урахування вимог законодавства ЄС, створення відповідних умов для інституціонального, фінансового, науково-освітнього процесу адаптації, підготовки кваліфікованих спеціалістів в цій сфері.

Ключевые слова: адаптація, відходи, Європейський Союз, обробка з відходами.